

OVERNACHTENDE WATERPIEPERS IN OEVERLAND DE LIEDE WINTER '88 - '89

Steve Geelhoed

Inleiding

Al enige tijd bestond het vermoeden, dat Waterpiepers het rietveld Oeverland de Liede gebruikten als slaappleats. Zekerheid omtrent dit vermoeden en daaruit voortvloeiende slaappleatstellingen ontbraken echter. Afgelopen winterseizoen is er verandering gekomen in deze situatie; de overnachtende Waterpiepers zijn met enige regelmaat geteld.

In deze bijdrage worden de eerste resultaten van deze tellingen gepresenteerd. Na een uiteenzetting van de telmethode en een beschrijving van de slaappleats worden de telresultaten besproken.

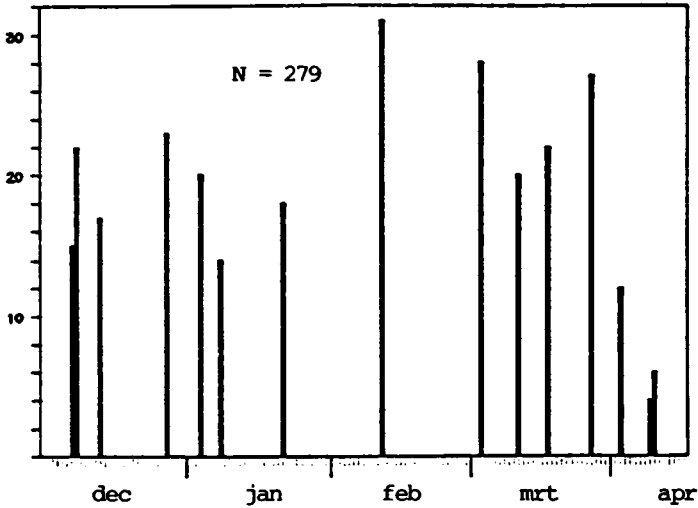
Telmethode

Hoewel de eerste Waterpiepers al in oktober in het gebied worden waargenomen, zijn de tellingen van begin december 1988 t/m begin april 1989 verricht. De verdeling van de tellingen is te zien in figuur 1. De tellingen zijn gemiddeld om de twee weken verricht en begonnen gemiddeld 25 minuten voor zonsondergang en duurden tot het invallen van de duisternis. Afhankelijk van het weer varieerde dit tussen een kwartier en een half uur na zonsondergang.

Invallende Waterpiepers werden per vijf minuten genoteerd, waarbij indien mogelijk een aantekening werd gemaakt over de aanvliegrichting. De bedoeling hiervan was het traceren van de gebieden waar Waterpiepers overdag verblijven.

Gebiedsbeschrijving

Oeverland de Liede is een beschermd natuurgebied van ± 10 ha. Het gebied ligt in de gemeente Haarlemmerliede tussen de Buitenliede aan de oostkant, de spoorlijn Amsterdam-Haarlem aan de zuidkant en de Veerpolder aan de westkant. Oeverland de Liede is een veenmoeras met wat struweel. In het gebied zijn verschillende stadia van verlanding (open water tot veenmos c.q. berkenopslag) te vinden. De zuidwesthoek van het gebied bestaat voornamelijk uit riet.



Figuur 1. Aantalsverloop van overnachtende Waterpiepers in Oeverland de Liede. Een verticale balk correspondeert met het aantal op een telling waargenomen exemplaren.

Resultaten

Aantalsverloop

In 1988 werd de eerste Waterpieper op 17 oktober gesignaleerd. De tellingen begonnen echter pas in december, zodat het geschetste aantalsverloop (figuur 1) geen volledig beeld geeft van het voorkomen van de Waterpieper in Oeverland de Liede. Begin december wordt een twintigtal exemplaren geteld. Dit aantal blijft stabiel tot ver in januari. Half februari wordt een opvallende toename van het aantal overnachtende exemplaren geconstateerd. In maart nemen de aantallen geleidelijk af. Eind maart/begin april neemt het aantal verblijvende Waterpiepers sterk af.

Gedrag

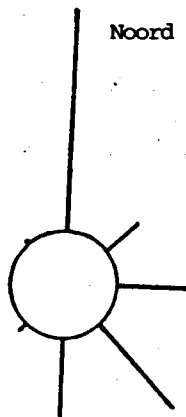
De komst van de eerste Waterpiepers kondigt zich meestal aan door de scherpe roep, die in de vlucht veelvuldig wordt voorgedragen.

De eerste exemplaren cirkelen gewoonlijk enige tijd boven de slaapplaats rond alvorens in het riet in te vallen. Tijdens dit rondcirkelen wordt frequent geroepen. Zodra de vogels tussen het riet zitten zijn ze doorgaans zwijzaam.

Een enkele maal landen de rondvliegende vogels na enige aarzeling in een aantal nabij gelegen populieren, die ook als voorverzamelplaats worden gebruikt. Na verloop van tijd ruilen de Waterpiepers hun plekje in de bomen in voor een plek in het riet. Later aankomende vogels vallen gewoonlijk sneller in dan hun voorgangers. De laatkomers vliegen minder lang boven het riet rond en roepen voortdurend. Hoewel het aannemelijk is, kon niet vastgesteld worden dat reeds aanwezige soortgenoten terugriepen om de exacte lokatie van de slaapplaats aan te geven.

Herkomst

Van 120 exemplaren is de aanvliegrichting genoteerd. De verdeling van de aanvliegrichtingen is grafisch weergegeven in figuur 2. Blijkbaar verblijven de Waterpiepers, die in Oeverland de Liede overnachten, overdag in de gebieden ten oosten van Haarlem. Opvallend is het grote aandeel vogels van noordelijke herkomst. Deels kan dit verklaard worden door de aanwezigheid van een niet altijd gebruikte voorverzamelplaats ten noorden van de slaapplaats.



Figuur 2. Procentuele verdeling van de aanvliegrichtingen van Waterpiepers.

$N = 120$

— = 10%

Gezien het ontbreken van waarnemingen van Waterpiepers uit westelijke richtingen en het voorkomen van Waterpiepers in de Amsterdamse Waterleidingduinen (Koning, 1982; eigen waarnemingen) lijkt het aannemelijk, dat er ook in de AWD een slaapplek is.

Discussie

Om het voorgaande verhaal in een breder kader te passen wil ik even stil staan bij de broedverspreiding, trek en overwinteringsgebieden van de Waterpieper.

Het broedgebied van de Waterpieper bevindt zich in de Midden- & Zuid-Europese (hoog)gebergten (Glutz von Blotzheim & Bauer, 1985). Na het broedseizoen verspreidt de soort zich over de lager gelegen delen van Europa. De belangrijkste overwinteringsgebieden liggen in (ZW)-Frankrijk, Spanje, Portugal en (N)-Italië (Zink, 1975). Een deel van de vogels trekt waarschijnlijk via de grote rivieren in NW- & NO-richting, waarbij ze tot in Engeland en Denemarken kunnen komen (Cramp, 1988; Glutz von Blotzheim & Bauer, 1985).

Wegtrek uit de broedgebieden vindt plaats in september en oktober (Zink, 1975). De eerste sneeuwval zorgt doorgaans voor ontruiming van het broedgebied. Bij het uitblijven van sneeuwval kunnen Waterpiepers tot eind oktober in het broedgebied blijven (Glutz von Blotzheim & Bauer, 1985).

In België en Nederland worden de eerste exemplaren in september of oktober gezien (o.a. Bijlsma, 1977; Koning, 1982; Nuytemans, 1987). Eind oktober bereikt de doortrek een piek, waarna de aantallen tot december vrij constant blijven. Terugkeer naar de broedgebieden vindt voornamelijk plaats in maart (Zink, 1975), zodat de meeste overwinteringsgebieden half april grotendeels verlaten zijn (Glutz von Blotzheim & Bauer, 1985).

Het voor Oeverland de Liede geschetste aantalsverloop is identiek aan het aantalsverloop bij Berlijn (Witt, 1983). Op het eerste gezicht lijkt dit verloop niet in overeenstemming met het door Bijlsma (1977) geschetste aantalsverloop in de Wageningse uiterwaarden. Afgezien van de enorme toename van Waterpiepers in januari 1976 onder invloed van de vorst blijven de aantallen in deze uiterwaarden tot begin maart vrij constant. In maart nemen de aantallen onder invloed van trek toe om eind maart snel af te nemen. In Oeverland

de Liede valt de voorjaarspiek al in februari. Gezien de ligging van Oeverland de Liede aan de grens van het overwinteringsgebied van de Waterpieper is de vraag, waar de vogels vandaan komen die verantwoordelijk zijn voor de februari-piek.

Tenslotte wil ik de volgende mensen bedanken voor hun gezelschap tijdens de tellingen en/of aanvullende informatie over de Waterpiepers van Oeverland de Liede: Fred Cottaar, Tibor Gras, Hans Groot, Berry van der Hoorn, Evert van Huijssteeden, Guido van Leeuwen en Pim de Nobel.

Literatuur

- Bijlsma, R.G., 1977. Voorkomen en oecologie van *Anthus spinoletta spinoletta* en *A. s. littoralis* in de uiterwaarden bij Wageningen. *Limosa* 50: 127-136.
- Cramp, S., 1988. Handbook of the birds of Europe, the Middle East, and North Africa: the birds of the Western Palearctic. Vol. V, Oxford.
- Glutz von Blotzheim, U.N. & K.M. Bauer, 1985. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 10 II. AULA-Verlag, Wiesbaden.
- Koning, F.J., 1982. Over fenologie en biometrie van Oever- en Waterpieper *Anthus spinoletta*. *Limosa* 55: 115-120.
- Nuytemans, H., 1987. Meer over de Waterpieper *Anthus spinoletta*: voorkomen in Vlaanderen en trekpatroon over West-Europa. *Oriolus* 53: 154-167.
- Witt, K., 1983. Berg- und Felsenpieper (*Anthus spinoletta spinoletta* un *littoralis*) in Berlin (west). *Orn. Ber. f. Berlin (west)* 8: 29-46.
- Zink, G., 1975. Der Zug Europäischer Singvögel II. Atlas der Wiederfunde beringter Vögel. AULA-Verlag, Wiesbaden.